

Røða fyrri teimum, ið tóku NÚ skúlaárið 21/22 21.10.22

At undirvísa er krevjandi. Tað er lítið virt í samfelagnum. Og tað er eisini ótakksamt. Gongur tað væl hjá einum næmingi, er tað tí, at næmingurin sjálvur hevur klárað seg væl. Tá ið tað gongur illa, er tað tí, at lærarin er vánaligur. Soleiðis var logikkurin, tá ið eg gekk í skúla. Og soleiðis er tað enn.

Allíkavæl er tað spennandi at undirvísa. Vit læra nóg av næmingunum, sjálvt tá ið næmingarnir ikki læra so nóg. Tað er stuttligt at síggja ungdómin mennast, og kanska hava givið eitt íkast til hesa menning.

At undirvísing er krevjandi, setir krøv til námsfrøðiligar førleikar, og tí skulu lærarar taka NÚ. Men tá ið tað er so viktigt, kann mann undrast á, hví nýggir lærarar ikki sleppa at taka NÚ beinanvegin, men undirvísa í áravís, áðrenn teir standa fyri tørn. Ein starvsfelagi fortaldi, at hann hevði undirvíst í 10 ár, áðrenn hann slapp til, og tá mátti hann avlærast fyri at sleppa av við allar óvanarnar.

Á miðnámi og yrkisnámi seta vit lærarar eftir fakligum kvalifikatiónum, sum eru krøv í viðkomandi lærugrein. Tað er ikki sum í fólaskúlanum, har lærarin skal hava útbúgving í

námsfrøði, áðrenn hann kann setast í starv. Útbúgvingarpolitiskt er hetta ein andsøgn.

Námsfrøði er eisini eitt slag av vísindi, sum vit kundu kallað lærivísind, og sum er ógvuliga tvørfaklig. Lærivísind brúkar gransking frá nógvum ymiskum økjum sum heimspeki, útbúgvingarfrøði, sálarfrøði, neurovísind, málfrøði, kunningarfrøði og øðrum.

Tað kann vera munur á fakdidaktikki í einum faki og øðrum. Tí er verkligi parturin soleiðis, at vit taka NÚ í ávísu faki ella fakum. Upprunaliga merkir orðið didaktikkur undirvísingarlæra. Í breiðari merking snýr didaktikkur seg um, hvørjum vit undirvísa í, hví vit undirvísa í tí, og hvussu. Í smalari merking er tað bara hvussu. Í okkara skúlaskipan – sum øðrum londum – er hvørjum vit undirvísa í skrivað í námsætlanir, men hví vit undirvísa í tí, stendur ongastaðni. Hvat svara vit, tá ið næmingur spyr, hví skulu vit læra hetta?

Í endurminningunum skrivur Frank McCourt, sum var lærari ein mansaldur á yrkisnámi og miðnámi í New York:

I had to begin enjoying the act of teaching, and the only way I could do that was to start over, teach what I loved, and to hell with the curriculum.

Hann var troyttur av at skula fylgja eini námsætlan, sum onnur høvdu skrivað. Soleiðis hugsa nógv av okkum viðhvørt. Vit vilja sleppa úr hesum hafti, sum eitur námsætlan, tí vit vita sjálv, hvørjum vit vilja undirvísa í, og hví. Tó skal sigast, at í summum námsætlanum er loyvt at velja evni.

Fakdidaktikkur er eisini viðkomandi í sambandi við bógving í útbógving. Wolfgang Klafki greinaði gamlar teoriir um bógving søguliga, og býtti tær sundur í tveir høvuðsbólkar. Annan høvuðsbólkin kallar hann materialt dannilsi, ið leggur dent á vitan, hugburð, etikk og estetisk virði, sum samfelag og mentan hava skapt, og sum skulu latast víðari til næsta ættarlið. Tað objektiva og tað innihaldsliga eru í fokus.

Hin høvðusbólkin kallar hann formalt dannilsi, ið hevur sum mál at menna evni og førleikar hjá tí einstaka. Her er næmingurin í fokus sum subjekt, og innihaldið er bara eitt amboð til at fremja bógvingina.

Klafki fanst at teimum materialu teoriunum fyri, at tað mentanarlaga innihaldið ikki kann vera galdandi treytaleyst og objektivt, og fyri at mangla kriteriir fyri, hvat skal lærast.

Hann fanst eisini at formalu teoriunum um, at fortreytin um íborin evni er spekulatióin. Tað ber líka væl til at siga, at

evnini hjá næminginum eru avleiðingar av tí innihaldi, sum hann hevur oagnað sær. Tað er eingin metoda uttan innihald. Hóast veikleikar kunnu nevndu teoriir sambært Klafki brúkast, um vit seta tær saman í eina heild, sum hann kallar kategorial bógving og didaktikk. Tær gomlu teoriirnar eru vrakaðar, tí vit kunnu ikki skilja innihald frá arbeiðsháttum. Tað ber til dømis ikki til at binda við ongum tógvi.

Menningin innan talgilda tøkni gongur skjótt, og hon økir um móguleikarnar í undirvísing og læring. Norskir granskarar hava víst á – við at nýta teoriirnar hjá Klafki – at tann námsfrøðiliga menningin hevur ikki fylgt við tí tøkniligu. Ella sum teir siga: tann materiala bógvingin fylgir ikki við tí formalu. Vit fáa at vita um allar móguleikarnar, sum tøkkin gevur okkum, men tann fakdidaktiska granskingin fylgir ikki við á hesum øki. Tað er ikki javnvág millum metodur og innihald. Og tí mugu lærarar hvør í sínum lagi meta um og finna út av, hvussu teir brúka tøkna.

Eg havi hoyrt fólk harmast um, at tær samvirknu talvurnar blíva so lítið brúktar, tí tær hava verið so dýrar at keypa.

Kundi útsøgnin kanska vent hinvegin: at tað er spell, at samfelagið brúkar so nógvar pengar til nakað, sum er til so lítla nyttu? OA